

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การติดเชื้อพยาธิไส้เดือน นับว่าเป็นปัญหาด้านสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งทั่วโลกมีจำนวนผู้ติดเชื้อพยาธิไส้เดือนร้อยละ 10 ของประชากรในประเทศที่กำลังพัฒนา และตายประมาณปีละ 60,000 คน แต่ความชุกของการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนจะแตกต่างกันมากในแต่ละภูมิภาค จังหวัดนครราชสีมา ในปี 2551 มีอัตราความชุกร้อยละ 10.67 โดยอำเภอที่มีอัตราความชุกสูงสุดคือ อำเภอศรีสาคร รองลงมาคือ อำเภอจะนะ อำเภอเมือง ที่ผ่านมาได้มีการควบคุมโดยการให้ Mass treatment เพื่อกำจัดหนอนพยาธิ โดยการจ่ายยาถ่ายพยาธิให้แก่เด็กนักเรียนประถมศึกษาและประชาชนทั่วไป แต่ก็พบว่ามีผลข้างเคียงจากการใช้ยา คือ ผู้ป่วยบางรายอาจมีอาการปวดศีรษะ เวียนศีรษะ ปวดมวนท้อง คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเดิน หรืออาจจะแพ้ยาได้ (มีอาการลมพิษ ผื่นคัน) ส่งผลให้เด็กนักเรียนบางรายไม่ยอมรับประทานยา เมื่อมีการสุ่มตรวจหาพยาธิในเด็กนักเรียนจึงทำให้พบอัตราการติดเชื้อพยาธิอยู่ในระดับสูงและสูงมากในบางพื้นที่ การให้ยาทุก ๆ 6 เดือน จึงเป็นสถานะที่บ่งบอกถึงต้นตอของสาเหตุการติดเชื้อพยาธิชนิดนี้ยังไม่ได้รับการแก้ไข ซึ่งการติดเชื้อพยาธิในเด็กมักเกิดจากการเอามือหลังจากเล่นหรือสัมผัสดินแล้วเข้าปาก การกินอาหารที่ปรุงไม่สุกหรือล้างไม่สะอาดโดยอาหารมีการปนเปื้อนไข่พยาธิ หรือพื้นดินที่มีน้ำท่วมปนกับน้ำเสีย ทำให้อัตราการติดเชื้อซ้ำ (Re-infection) และวัฒนธรรมของคนมุสลิมที่มักจะนิยมรับประทานอาหารด้วยมือก็เป็นอีกปัจจัยเสี่ยงที่นำไปสู่การติดเชื้อพยาธิได้ จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการล้างมือจึงเป็นอีกพฤติกรรมหนึ่งที่จะช่วยป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียน เนื่องจากหากนักเรียนรู้จักการล้างมือที่ถูกวิธี และรักษาความสะอาดของมือและเล็บอยู่เสมอ ย่อมจะทำให้การติดเชื้อพยาธิไส้เดือนลดลง ดังนั้นจึงศึกษาพฤติกรรมการล้างมือในการป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 อำเภอศรีสาคร จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาความรู้ในการป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือน พฤติกรรมการล้างมือในการป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อพยาธิไส้เดือน และอัตราความชุกการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 อำเภอศรีสาคร จังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาวิจัยแบบ Cross-sectional Study เก็บรวบรวมข้อมูลในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่เรียนอยู่ในโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอศรีสาคร จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 272 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาและหาความสัมพันธ์โดยใช้ Chi - square ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เพศชายมีการติดเชื่อพยาธิไส้เดือน ร้อยละ 56.3 และเพศหญิง ร้อยละ 45.1 โดยนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามมีการติดเชื่อพยาธิไส้เดือน ร้อยละ 51.7 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีการติดเชื่อพยาธิไส้เดือน ร้อยละ 56.0 และนักเรียนที่ไม่เคยได้รับยาถ่ายพยาธิมีการติดเชื่อพยาธิไส้เดือน ร้อยละ 61.3

2. ความรู้ในการป้องกันการติดเชื่อพยาธิไส้เดือน จากการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มติดเชื่อพยาธิไส้เดือนและนักเรียนกลุ่มไม่ติดเชื่อพยาธิไส้เดือน ส่วนใหญ่มีความรู้ในการป้องกันการติดเชื่อพยาธิไส้เดือนอยู่ในระดับสูง เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่านักเรียนกลุ่มติดเชื่อพยาธิไส้เดือน ส่วนใหญ่ทราบว่า การล้างมือก่อนรับประทานอาหาร สามารถป้องกันการติดเชื่อพยาธิไส้เดือนได้ ร้อยละ 86.8 และนักเรียนกลุ่มไม่ติดเชื่อพยาธิไส้เดือน ส่วนใหญ่ทราบว่า การล้างมือด้วยสบู่และน้ำที่สะอาดสามารถลดความเสี่ยงต่อการติดเชื่อพยาธิไส้เดือนได้ ร้อยละ 80.9

3. พฤติกรรมการล้างมือในการป้องกันการติดเชื่อพยาธิไส้เดือน การศึกษานี้พบว่า นักเรียนกลุ่มติดเชื่อพยาธิไส้เดือนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการล้างมือด้านการรักษาความสะอาดของมือและเล็บ อยู่ในระดับไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 55.9 ความถี่ของการล้างมือ อยู่ในระดับไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 66.9 วิธีการและขั้นตอนการล้างมือ อยู่ในระดับไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 83.3 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พฤติกรรมที่นักเรียนกลุ่มติดเชื่อพยาธิไส้เดือนมีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ในช่วง 3 วันที่ผ่านมา นักเรียนล้างมือทุกครั้งหลังจากถ่ายอุจจาระ และพฤติกรรมที่นักเรียนไม่เคยปฏิบัติมากที่สุด คือ เมื่อนักเรียนล้างมือ นักเรียนจะใช้ปลายนิ้วมือถูขางฝ่ามือ สำหรับกลุ่มไม่ติดเชื่อพยาธิไส้เดือน ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการล้างมือด้านการรักษาความสะอาดของมือและเล็บ อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 58.8 ความถี่ของการล้างมือ อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 60.3 วิธีการและขั้นตอนการล้างมือ อยู่ในระดับไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 67.6 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พฤติกรรมที่นักเรียนกลุ่มไม่ติดเชื่อพยาธิไส้เดือนมีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ในช่วง 3 วันที่ผ่านมา นักเรียนล้างมือทุกครั้งหลังจากถ่ายอุจจาระ และพฤติกรรมที่นักเรียนไม่เคยปฏิบัติมากที่สุด คือ นักเรียนล้างมือทุกวัน

4. การหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ในการป้องกันการติดเชื่อพยาธิไส้เดือนและพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื่อพยาธิไส้เดือน กับ การติดเชื่อพยาธิไส้เดือนของนักเรียน การศึกษานี้พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านศาสนา มีความสัมพันธ์กับการติดเชื่อพยาธิไส้เดือนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) และพฤติกรรมการล้างมือด้านการรักษาความสะอาดของมือและเล็บ ความถี่ของการล้างมือ วิธีการและขั้นตอนการล้างมือ มีความสัมพันธ์กับการติดเชื่อพยาธิไส้เดือนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.01$) ส่วนเพศ

ระดับชั้นการศึกษา ประวัติการกินยาถ่ายพยาธิ ความรู้ในการป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนไม่มีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียน

5. อัตราความชุกการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 อำเภอศรี

สาคร จังหวัดนราธิวาส การศึกษานี้พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส มีอัตราการติดเชื้อหนอนพยาธิ คิดเป็นร้อยละ 35.94 โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีอัตราการติดเชื้อสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.46 เมื่อจำแนกเป็นชนิดของการติดเชื้อหนอนพยาธิ พบว่า นักเรียนมีการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 75.70

อภิปรายผลการวิจัย

การล้างมือเป็นพฤติกรรมที่มีความสำคัญในการลดการติดเชื้อพยาธิเข้าสู่คน อีกทั้งสามารถป้องกันโรคต่าง ๆ ได้ เช่น โรคหนอนพยาธิ อุจจาระร่วง โรคบิด ไทฟอยด์ ไข้หวัดใหญ่ เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมในการป้องกันการติดเชื้อพยาธิในเด็กนักเรียนมีหลายวิธี การล้างมือเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่จะช่วยป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนในเด็กนักเรียน ซึ่งหากนักเรียนรู้จักการล้างมือที่ถูกต้องและรักษาความสะอาดของเล็บมืออยู่เสมอ ย่อมจะทำให้มีการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนลดลง นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมการล้างมือในการป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือน โดยการศึกษาพบว่า

ความรู้ในการป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือน พบว่านักเรียนกลุ่มติดเชื้อพยาธิไส้เดือน และนักเรียนกลุ่มไม่ติดเชื้อพยาธิไส้เดือน ส่วนใหญ่มีความรู้ในการป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนอยู่ในระดับสูง เนื่องจากการดำเนินงานควบคุมโรคหนอนพยาธิในพื้นที่อำเภอศรีสาครที่ผ่านมา ได้จัดให้มีการเรียนการสอนเรื่องโรคหนอนพยาธิในหลักสูตร การรณรงค์ให้สุศึกษาในโรงเรียน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์และผลิตสื่อที่เข้าถึงประชาชนและสอดคล้องกับท้องถิ่น (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนราธิวาส, 2551) ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ในการป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนอยู่ในระดับสูง ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่านักเรียนกลุ่มติดเชื้อพยาธิไส้เดือนส่วนใหญ่ทราบว่าการล้างมือก่อนรับประทานอาหารสามารถป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนได้ และนักเรียนกลุ่มไม่ติดเชื้อพยาธิไส้เดือนส่วนใหญ่ทราบว่าการล้างมือด้วยสบู่และน้ำที่สะอาดสามารถลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอรดา ศิริมา (2546, หน้า 49 - 51) พบว่าประชาชนในตำบลม่วงเตี้ย อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิปากขออยู่ในระดับปานกลาง โดยทราบว่าการล้างผักสดให้สะอาดก่อนนำไปรับประทานจะทำให้ตัวอ่อนของพยาธิปากขอที่ติดมากับผักออกไปได้ และการถ่ายอุจจาระในส้วมที่ถูกสุขลักษณะสามารถป้องกันไม่ให้พยาธิแพร่กระจายได้

การศึกษาพฤติกรรมการล้างมือในการป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือน พบว่า นักเรียนกลุ่มติดเชื้อพยาธิไส้เดือนมีการรักษาความสะอาดของมือและเล็บ ความถี่ของการล้างมือ และวิธีการและขั้นตอนการล้างมืออยู่ในระดับไม่ดี ซึ่งอาจเกิดจากการที่นักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องการล้างมือที่ถูกต้องวิธี และสุขวิทยาส่วนบุคคลไม่ดี ย่อมที่จะส่งผลทำให้พฤติกรรมการล้างมือไม่ดีตามไปด้วย สำหรับนักเรียนกลุ่มไม่ติดเชื้อพยาธิไส้เดือน ส่วนใหญ่มีการรักษาความสะอาดของมือและเล็บ และความถี่ของการล้างมืออยู่ในระดับดี แต่วิธีการและขั้นตอนการล้างมืออยู่ในระดับไม่ดีเช่นเดียวกับนักเรียนกลุ่มติดเชื้อ ดังนั้น การให้ความรู้เรื่องวิธีการและขั้นตอนของการล้างมือที่ถูกต้องวิธีย่อมส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และนำไปสู่การปฏิบัติได้ โดยนักเรียนทั้งสองกลุ่มมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติมากที่สุด คือ การล้างมือทุกครั้งหลังจากถ่ายอุจจาระ และพฤติกรรมที่นักเรียนไม่เคยปฏิบัติมากที่สุด คือ เมื่อนักเรียนล้างมือ นักเรียนจะใช้ปลายนิ้วมือถูขางฝ่ามือ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของคำนึ่ง ชื่อนจำ (2538, หน้า 107 - 8) ที่ศึกษาสุขนิสัยการล้างมือของนักเรียนในการควบคุมโรคหนอนพยาธิติดต่อผ่านดินของนักเรียนประถมศึกษา อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง พบว่า นักเรียนมีสุขนิสัยในการล้างมือ อยู่ในระดับไม่ดี และเมื่อศึกษาประสิทธิผลของการฝึกสุขนิสัยการล้างมือของนักเรียนในการควบคุมโรคหนอนพยาธิติดต่อผ่านดิน พบว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมล้างมือหลังจากถ่ายอุจจาระสามารถลดอัตราอุบัติการณ์การติดเชื้อพยาธิไส้เดือนร้อยละ 36.7 และพฤติกรรมการล้างมือก่อนรับประทานอาหารกลางวัน สามารถลดอัตราอุบัติการณ์การติดเชื้อพยาธิไส้เดือนร้อยละ 67.0 กล่าวคือ นักเรียนในระดับประถมศึกษาอยู่ในวัยที่ชอบเล่น โดยไม่ได้คำนึงถึงความสกปรก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนในชนบทเช่น มักชอบเล่นตามพื้นห้องเรียน พื้นดิน พื้นทราย ซึ่งอาจมีการปนเปื้อนไข่พยาธิระยะติดต่อ ดังนั้นหากไม่ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร โอกาสที่เชื้อหนอนพยาธิระยะติดต่องค์อาจเข้าสู่ร่างกายมีมากขึ้นด้วย และหากนักเรียนกลุ่มติดเชื้อพยาธิไส้เดือนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการล้างมือจะทำให้สามารถลดการติดเชื้อมากได้

การศึกษาความสัมพันธ์พฤติกรรมการล้างมือในการป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนกับการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านศาสนามีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียน เนื่องจากการเลี้ยงดูของครอบครัวในแต่ละศาสนา จำนวนบุตรในครอบครัว โดยเฉพาะศาสนาอิสลามที่มักมีบุตรจำนวนหลายคน ทำให้ไม่สามารถที่จะดูแลบุตรได้อย่างทั่วถึง ส่งผลให้นักเรียนมีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนได้ และการรักษาความสะอาดของมือและเล็บ ความถี่ของการล้างมือ วิธีการและขั้นตอนการล้างมือ มีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียน กล่าวคือ หากนักเรียนมีการรักษาความสะอาดของมือและเล็บ ดูแลเอาใจใส่ในเรื่องความสะอาด มีการล้างมือบ่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการล้างมือก่อนรับประทานอาหาร และหลังจากถ่ายอุจจาระ ตลอดจนการล้างมืออย่างถูกต้องวิธี ย่อมส่งผลทำให้การติดเชื้อพยาธิไส้เดือน

ลดลงด้วย ส่วนเพศ ระดับชั้นการศึกษา ประวัติการกินยาถ่ายพยาธิ ความรู้ในการป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนไม่มีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียน อาจเนื่องมาจากนักเรียนเพศชายและเพศหญิงมีพฤติกรรมการเล่น การกิน การล้างมือ ตลอดจนพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนใกล้เคียงกัน นอกจากนี้การป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนจะขึ้นอยู่กับหลาย ๆ ปัจจัย ซึ่งพฤติกรรมการล้างมือเป็นเพียงส่วนหนึ่งในการป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือน ทั้งนี้หากนักเรียนมีสุขวิทยาส่วนบุคคลดีย่อมส่งผลให้การติดเชื้อน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของคำนิง ช้อนขำ (2538) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ของสุขนิสัยการล้างมือกับอุบัติการณ์ของโรคพยาธิไส้เมีว่า พบว่าการล้างมือก่อนรับประทานอาหารมีความสัมพันธ์กับอุบัติการณ์ของโรคหนอนพยาธิไส้เมี และการไม่ล้างมือหลังจากการใช้ส้วมมีความสัมพันธ์กับอุบัติการณ์ของโรคหนอนพยาธิไส้เมี นักเรียนที่มีความรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคหนอนพยาธิไม่มีความสัมพันธ์กับอุบัติการณ์ของโรคปากขอและพยาธิไส้เมี การศึกษาของอภิชาติ เมฆมาสิน และคณะ (2537, หน้า 181 - 93) พบว่า พฤติกรรมการกินปลาดิบ และระดับความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิใบไม้ในตับ มีความสัมพันธ์กับการตรวจพบไข่พยาธิอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) การศึกษาของกัลยา พิทักษ์ณเจนกิจ (2535) ศึกษา “โรคหนอนพยาธิในเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดขอนแก่น” พบว่า คะแนนความรู้ของเด็กนักเรียนเกี่ยวกับโรคหนอนพยาธิไม่มีความสัมพันธ์กับการเป็นโรคหนอนพยาธิ ($p\text{-value} > 0.05$) การศึกษาของอรดา ศิริมา (2546) ศึกษา “พฤติกรรมป้องกันการโรคพยาธิปากขอของประชาชน ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี” พบว่า ความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิปากขอมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิปากขอของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ การศึกษาของวินัย อินทร์ชัย (2546) ศึกษา “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิปากขอของนักเรียนชาวเขาเผ่าม้งในอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี” พบว่า ความรู้และเจตคติเกี่ยวกับโรคพยาธิปากขอ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิปากขอของนักเรียนชาวเขาเผ่าม้ง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส มีอัตราการติดเชื้อหนอนพยาธิ คิดเป็นร้อยละ 35.94 โดยนักเรียนกลุ่มติดเชื้อพยาธิไส้เดือนมีพฤติกรรมการล้างมือด้านการรักษาความสะอาดของมือและเล็บ ความถี่ของการล้างมือ และวิธีการและขั้นตอนการล้างมือ อยู่ในระดับไม่ดี และพฤติกรรมการล้างมือด้านความถี่ของการล้างมือที่ไม่ดี จะมีโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนมากที่สุด ประมาณ 3 เท่า นอกจากนั้นยังพบว่า การรักษาความสะอาดของมือและเล็บ ความถี่ของการล้างมือ วิธีการและ

ขั้นตอนการล้างมือ มีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียน ซึ่งจากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียน ดังนี้

1.1 จากการศึกษาพบว่าพฤติกรรมการล้างมือด้านความถี่ของการล้างมือที่ไม่ดี จะมีโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนมากที่สุด ดังนั้นควรมีการรณรงค์ให้นักเรียนในโรงเรียน มีการล้างมือก่อนรับประทานอาหารกลางวัน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการล้างมือ ตลอดจนเป็นการฝึกนิสัยให้เด็กนักเรียนรู้จักการล้างมือ

1.2 จากการศึกษาพบว่า การรักษาความสะอาดของมือและเล็บ ความถี่ของการล้างมือ และวิธีการและขั้นตอนของการล้างมือมีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อพยาธิไส้เดือน ดังนั้น ควรควรมีการสอนในเรื่องวิธีการล้างมือที่ถูกต้อง และสร้างนิสัยในเรื่องของพฤติกรรมการล้างมือให้กับนักเรียนในโรงเรียน เพราะเป็นวิธีการที่ง่ายและนักเรียนสามารถทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กนักเรียนกลุ่มที่ติดเชื้อพยาธิไส้เดือน ควรนำเด็กมาฝึกการล้างมือจนเกิดเป็นนิสัย สร้างเป็นแกนนำนักเรียนหรือเป็นแบบอย่างให้เพื่อนนักเรียนคนอื่น ๆ ต่อไป

1.3 หน่วยงานทางด้านสาธารณสุข เช่น สถานีอนามัย โรงพยาบาล ควรจัดให้มีกิจกรรมรณรงค์ในเรื่องควบคุมโรคหนอนพยาธิ เช่น สนับสนุนให้มีการนำหลักสุขบัญญัติแห่งชาติมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเน้นกิจกรรมที่นักเรียนและประชาชน สามารถกระทำตัวเองและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เช่น การล้างมือให้สะอาดด้วยสบู่ก่อนรับประทานอาหารและหลังจากถ่ายอุจจาระ การล้างผักและผลไม้ให้สะอาดก่อนนำมารับประทาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะมีการตรวจเล็บมือของนักเรียนกลุ่มที่ติดเชื้อพยาธิไส้เดือน เพื่อตรวจหาไข่หนอนพยาธิในเล็บมือ

2.2 ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพถึงวิถีชีวิตของนักเรียนทั้งในโรงเรียนและที่บ้านที่เป็นสาเหตุของการติดเชื้อพยาธิไส้เดือน เพื่อนำมาปรับปรุง และแก้ไขปัญหากการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียนในพื้นที่ต่อไป